

AFGANISTANIN ROMAHDUS DOMINO?

Saigon 1975. Oli joitakin, jotka sanoivat jo kaksi vuosikymmentä sitten näin vielä käyvän ennemmin tai myöhemmin. Se kävi hieman myöhemmin ja niin samoin kuin Vietnamissa vajaa puoli vuosisataa aikaisemmin. Mutta kenelläkään vapaassa maailmassa ei ole syytä iloita. Ei edes siitä, että osasi ennustaa tämän käyvän. Afganistanin romahdus ja keskiaikaisen hirmuvallan voitto, ennustettavissa ollut, kenties naiivin unelman loppu, ei ole yksin afganistanilaisten ongelma vaan meidänkin ongelmamme globaalissa maailmassa. Ei luultavasti enää padottavissa, ja kenties ainakin alueellisen dominoefektin alku.

Elokuun 15. päivänä 2021 Taliban-liikkeen taistelajat etenivät kaaokseen ajautuneeseen Kabuliin. Kaksikymmentä vuotta länsimaiden uhrauksia oli pyyhkäisty pois kertaheitolla niin kaatuneissa sotilaissa kuin uskomattomassa määrässä ponnisteluja tai vaikkapa vain materiaalisissa resursseissa laskettuna. Puhumattakaan afganistanilaisten siviili- ja sotilasuhreista, tulevaisuuden toivosta ja vaikkapa naisten asemasta. Kaikki hyvä tuntuu kadonneen kuin tuhka tuuleen. Kovimman hinnan maksavat ihmiset paikan päällä. He, jotka joutuvat lähemmään tai eivät pääse pois.

Afganistanin historiasta jo tutuksi tulleeseen tapaan afgaanien kaavut kääntyivät nopeasti. Armeija ja poliisi, joita lähes kahden vuosikymmenen ajan yritettiin kouluttaa ja varustaa taistelemaan radikaali-islamistisia talibaneja vastaan, jättivät asemansa taistelutta ja antautuivat, pakenivat tai vain kävelivät kotiinsa. Vastarinta kaatui kuin dominonappulat. Taistellen talibanit eivät Kabuliin marssineet, sillä läänien pääkaupungit antautuivat yksi toisensa jälkeen lähes taistelutta: Ensiksi talibanit marssivat Zaranjiin, sitten vuorossa olivat Pohjois-Afganistanissa olevat Sheberghan, Taloqan, Sar-e-Pol ja myös suomalaisille tuttu Aybak Samanganin läänissä. Samalla kaatuivat Kunduz, Herat, Mazar-i-Sharif, Ghazni, Kandahar ja viimein Jalalabad ennen kuin talibanit olivat Kabulin porteilla.

Imelä maku

On kenties ennenäikaista etsiä syyllisiä sille, että Taliban-liikkeen onnistui palata valtaan ennen kuin viimeiset länsimalliset joukot edes ehtivät poistua maasta. Jälkiviisaudella on imelä maku. Kenties tehtävä vain oli mahdoton tai se olisi vaatinut loputtoman pitkiä hermoja ja rajattomasti resursseja. Se on vaativa tehtävä demokratioille.

Joka tapauksessa jo aikoinaan oli todettavissa, että ensimmäiset virheet tehtiin jo vuosina 2001–2002, jolloin Yhdysvallat ajoi talibanit vallasta. Sitä seuranneissa Bonnin rauhanneuvotteluissa Taliban-liike jätettiin sivuun, ja rauhaa hierottiin niin kutsutun Pohjoisen liiton voimamiesten ja presidentiksi nostetun **Hamid Karzain** kesken. Jotkut Taliban-komentajat olisivat tuolloin olleet valmiita laskemaan aseensa. Vaikka länsimaat puheissaan

vaativat kaikki ryhmät huomioon ottavaa prosessia, monet pataanit pitivät uutta järjestystä ulkoapain saneltuna ja maan vähemmistökansallisuuksia – jotka yhdessä kuitenkin muodostavat maan enemmistön – suosivana, siitä huolimatta, että presidentti Hamid Karzai oli pataani.

Rauha vaati maan etnisesti järjestäytyneiden puolisolitaalisten voimamiesten kesyttämistä. Parhaimmaksi keinoksi koettiin, että nämä nimitettiin uuden valtion ministereiksi, kenraaleiksi, lääninkuvernööreiksi ja muihin kriittisiin tehtäviin. Vaikka voimamiesten yksityisarmit saatiin näin tehtyä vaarattomiksi, ryvettivät he joukkioineen keskusvallan maineen korruptiollaan, nepotismillaan ja yleisellä huonolla hallinnolla. Erityisesti maaseudulla pataanien asuttamilla alueilla Taliban-liikkeen oikeudenjako ja järjes-

tys tuntuivat monesta pienemmältä pahalta. Kuin Etelä-Vietnamissa aikoinaan.

ERÄÄN UNELMAN LOPPU

Kauniita lupauksia ja hurskaita toiveita

Optimismien vuosina 2001–2003 Afganistanin uskottiin kehittyvän moderniksi demokraattiseksi maaksi, mikä myös nostettiin tavoitteeksi. Alkuinnostuksen jälkeen länsimaat kuitenkin aivan liian usein tinkivät omista tavoitteistaan ja hyväksyivät niiden vesittämisen ja tukemansa hallinnon korruption. Mutta ei niin,

etteivätkö demokratiaan ainakin nimellisesti sitoutuneet afgaanipoliitikot itsekäin kompuroineet ja rojahtaneet rähmälleen. Vuonna 2002 maata johtamaan valittu presidentti Karzai piti kynsin hampain kiinni vallastaan ja riitautui länsimaiden kanssa. Presidentinvaalit vuonna 2009 olivat vilpilliset, eivätkä sitä seuranneetkaan vaalit sujuneet ilman epäilyksiä laajamittaisesta huijauksesta. Jatkokaudelle valittu Karzai uhkasi liittyä Taliban-kapinallisiin, jos häntä painostettaisiin ulkopuolelta uudistuksiin. Tyytymättömyys länsimaiden herättämien suurten haavekuvien toteutumatta jäämiseen sekä erityisesti siviiliuhrien määrän kasvuun kasvoi ajan myötä afgaanihallinnossa myös Karzain ruokkimana.

Yhdysvalloille Afganistan muuttui toissijaiseksi vuonna 2003 alkanee Irakin sodan myötä. Tällä oli poliittisia mutta myös sotilaallisia seurauksia, kun Yhdysvaltojen oli hajautettava resurssinsa kahden sotanäyttämön välillä. Voiton vei Irak. Joukkojen vähyyttä korvattiin ilmaylivoimalla ja lennokeilla sekä liittolaismaista kerätyillä joukoilla. Vasta presidentti **Obama** joukkojen lisäys vuosina 2010–2014 nosti länsijoukkojen lukumäärän Afganistanissa 85 000 sotilaseen, mikä mahdol-

listi ennakoivat taistelutoimet myös syrjäisemmällä seuduilla Afganistanin ja Pakistanin välisellä rajalla. Toukokuussa 2011 **Osama bin Laden** surmattiin Pakistanin Abbottabadissa, ja se koettiin Yhdysvalloissa tietynlaisena tehtävä suoritettu -hetkenä myös Afganistanin osalta. Tämän jälkeen Afganistanissa kaatuneita sankarivainajia oli yhä vaikeampi perustella äänestäjäkunnille Atlantin kummallakin rannalla. Sodasta oli tullut yhtä epäsuosittu kuin Vietnamista.

Pakistan

Kun presidentti Obaman energia keskittyi Irakin sodan päättämiseen ja Yhdysvaltojen vetäytymiseen, Washington

Vetäytyminen Kabulista on länsimaille merkittävä arvovaltatappio.

ei missään vaiheessa todella painostanut Islamabadia katkaisemaan välejä talibanien kanssa ja kieltämään näiltä Pakistanin käyttö tukialueena. Toki Pakistan kävi omaa terrorismin vastaista sotaansa maan omia jihadistiteja vastaan, kun nämä hyökkäsivät Pakistanin valitsevaa järjestystä vastaan. Esimerkkinä salamurhaiskut sittemmin Dubaihin paennutta presidentiksi nousutta **Pervez Musharrafia** vastaan, Islamabadin sydämessä Lal Masjidiin vuonna 2007 linnoittautuneet jihadistit sekä **Benazir Bhutton** salamurha vuonna 2007.

Pakistan lähetti oman armeijansa sotimaan pakistaniilistalibaneja vastaan, mutta jätti näiden afgaaniveljet pitkälti rauhaan. Yhdysvallat taas tyytyi lennokisotaan Pakistanissa piileskeleviä al-Qaidan terroristeja vastaan eikä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kohdistanut iskujaan talibaneja vastaan.

Pakistanissa tehdyistä veritöistä huolimatta Islamabad hahmottaa Afganistanin edelleen omana takapihanaan ja pitää Taliban-liikkeen uskonnollisia pataanfanaatikkoja luotettavampina liittolaisina kuin demokratiaa kannattavia afgaaniteknokraatteja tai vähemmistökansojen poliitikkoja, jotka saattaisivat kokea Intian Pakistania mielekkäämmäksi liittolaiseksi. On hyvin todennäköistä, että Pakistanin tiedustelupalvelu ISI edelleen tukee Afganistanin Talibanliikettä kaikin keinoin ja Kabulin kukistumiselle myhäillään Islamabadissa.

Pakistan tarjoutui useampaan otteeseen välittäjäksi talibanien ja Kabulin välillä, mutta ymmärrettävistä syistä

maan luotettavuutta välittäjänä epäiltiin. Yhdysvaltojen Afganistan-ulkopolitiikassa Pakistanin neutralisointi niin sanoen ”spoilerina” kuitenkin epäonnistui täydellisesti, eikä presidentti Karzain tai tämän seuraajan **Ashraf Ghanin** pelimerkit riittäneet Islamabadin voittamiseksi Kabulin vallan puolelle.

Valot sammuvat

Presidentti Ashraf Ghani pyrki tasapainottelemaan Yhdysvaltojen, maan voimamiesten ja kiihtyvän kapinallistoiminnan välillä täysin tietoisena tiimalasissa kuluva hiekasta. Ghani pyrki miellyttämään amerikkalaisia samaan aikaan, kun hän vapautti muiden muassa 5 000 kovaksikeitettyä talibania vankiloista ja vahvisti näin vihollistensa joukkoja ennestään. Liian myöhään Ghani yritti saada entiset voimamiehet puolelleen, kunnes hän lopulta heitti leikin sikseen, pakeni 15.8.2021 Kabulin romahduksen päivänä lähipiireineen Tadžikistaniin ja jätti kolmesti presidentiksi pyrkineen pääministerin **Abdullah Abdullahin** sammuttamaan valot.

Taliban-liikkeen radikaali-islamistisille johtajille on annettava tunnustusta kärsivällisyydestä ja onnistuneesta terrorikampanjasta, jossa armoa ei annettu esikuviksi nousseille uuden järjestyksen tulenkantajille, kuten kansalaisaktivisteille, älymystölle, journalisteille, opettajille tai muutamille hallintoa pätevästi puolustaneille heimo- tai sotapäälliköille sekä asevoimien ja poliisin ei-korruptoituneille avainkomentajille. Tienvarsipommit, itsemurhapommitajat ja laajat iskut Kabuliin ja muihin isoihin kaupunkeihin söivät väestön uskoa uuteen järjestykseen ja pelottelivat useimmat passiivisiksi.

Sotaväsytys

Myös länsimaissa tappiot ja lisääntyvä väkivalta ruokkivat tappiomielialaa ja kyllästymistä Afganistaniin ja afgaaneihin. Kriittinen mitta tuli täyteen, kun presidentti **Trump** nousi Yhdysvalloissa presidentiksi. Afganistan oli hänelle Obaman perintöä, turha menoerä ilman syvempää turvallisuuspoliittista tai geostrategista merkitystä. Mediahuomion säestämänä presidentti Trump pudotti suurimman Yhdysvaltojen asearsenaalissa olevan tavanomaisen pommin (GBU-43/B) nyt myös Afganistanissa jalansijan saaneen ISISin niskaan huhtikuussa 2017, mutta sen jälkeen hänen hallintonsa teki kaikkensa irrottaakseen Yhdysvallat maasta.

Konkreettisesti tämä tapahtui sarjassa neuvotteluita Dohassa, minkä päätteeksi Yhdysvallat lupautui vetäytymään Afganistanista, jos Taliban-liike katkaisisi suhteensa al-Qaidaan. Hurskastellen Yhdysvallat painotti afgaanien välisten rauhanneuvotteluiden tärkeyttä mutta ei helmikuussa 2020 solmitussa sopimuksessa vaatinut minkäänlaisia todennettavissa ole-

via myönnytyksiä talibaneilta, jotka toki ilmoittivat, ettei heillä mitään suhteita al-Qaidaan ollutkaan. Samaan aikaan YK totesi, että kapinallisten puheet ovat palturia ja kytkökset ovat edelleen vahvat.

Kaatuvat nappulat

Presidentti **Bidenille** Trumpin ”neuvottelema” Dohan sopimus tarjosi mahdollisuuden vetäytymiselle sodasta, jota hän ei ollut kannattanut toimiessaan presidentti Obaman varapresidenttinä.

Biden ilmoitti vetävänsä kaikki amerikkalaisjoukot Afganistanista elokuun loppuun mennessä. Seurauksena oli dominoefekti, jonka nopeus oli moninkertainen verrattuna afgaanien vuosien 1989–1992 kommunistihallinnon romahtamiseen.

Silloin Kabulista, Jalalabadista ja Khost-Gardezista käytiin verisiä taisteluita ennen kuin kommunistit kukistuivat ja maa vajosi sisällissotaan.

Taliban-liike nousee nyt valtaan Afganistanissa ja julistautuu islamilaiseksi emiraatiksi. Nähtäväksi jää, millaiseksi talibanien hirmuhallinto tällä kertaa muodostuu, mutta todennäköisesti edessä on paluu vuosien 1996–2001 keskiaikaiseen pimeyteen. Mahdollista on, että Taliban-liike on oppinut ISISin virheistä ja välttää ainakin aktiivisesti tiedottamasta raaimista julmuuksistaan. Selvää kuitenkin on, että Euroopassa on syytä varautua uuteen pakolaisaaltoon tällä kertaa Afganistanista. Tulevaisuus näyttää, muodostuuko Afganistanin sisällä vastarintaa talibaneja vastaan ja järjestäytykö se jälleen etnisyyden vai kenties ideologisen vakaumuksen pohjalta.

Al-Qaidalle ja kansainväliselle jihadistiselle liikkeelle Taliban-liikkeen valtaannousu antaa piristysruiskeen, jonka seurauksena kannattaa varautua uhkaaviin takaiskuihin myös muilla terrorisminvastaisilla rintamilla niin Keski-Aasiassa, Lähi-idässä kuin Afri-

kassakin. Terrorismin vastaisen taistelun viitekehyksessä kaotettua vetäytyminen Kabulista on länsimaille merkittävä arvovaltatappio.

Yhdysvaltojen ulkoministeri **Anthony Blinken** ja Ison-Britannian pääministeri **Boris Johnson** ovat vakuutelleet, että länsimaat voivat olla ylpeitä saavutuksistaan Afganistanissa, kaikki ei ollut turhaa ja Kabulin kaatumista ei voi verrata Saigonin kukistumiseen vuonna 1975.

Lausunnot kuulostavat kovin ontoilta. Afganistanin sodan kenties valitettavin seuraus on sen aiheuttama myötätuuli eristäytymistä ajavalle ulkopoliitikalle Yhdysvalloissa ja Euroopassa. Silloin suurimpia hyötyjiä ovat kaikenkarvaiset terroristit, kansanmurhaajat ja diktaattorit sekä heidän ulkopuoliset tukijansa. ❌

SUOMEN SOTILAS

Postiosoite

Döbelninkatu 2, 6 krs.
00260 Helsinki
etunimi.sukunimi@suomensotilas.fi

Osoitteenmuutokset, tilaukset ja laskutusasiat

Asiakaspalvelumme palvelee arksin kello 9-16
Puhelin 03 4246 5334
Telefax 03 4246 5341
asiakaspalvelu@jaicom.com

Päätoimittaja

Jaakko Puuperä
puh. 050 590 3964

Ulkoasu ja taitto

Kalevantuli, Matti Vartiola
puh. 040 589 4547

Kustantaja

Kustannus Oy Suomen Mies
Toimitusjohtaja Kai Ahotupa
puh. 0400 418 705

Tilauhinnat alkaen 7.4.2015

Kestotilaus: 72,00 €/vsk
Määräaikaistilaus 12 kk: 91,00 €/vsk
Opiskelija/varusmies: 67,00 €/vsk

Tilaus alkaa aina tilausta seuraavasta tilaajalle toimitetusta lehden numerosta. Vuosikertaan sisältyy vähintään kuusi lehteä. Kestotilauksen vähimmäistilauksjakso on yksi vuosikerta. Kestotilauksen voi katkaista ainoastaan tekemällä se ennen seuraavan uuden tilausjakson alkua. Määräaikaistilausta ei voi perua.

Kirjapaino: PunaMusta

Seuraava numero

5/2021 ilmestyy lokakuussa 2021.
Aineistopäivä 6.9.2021.

Toimitus: toimitus@suomensotilas.fi

Anttila, Mikko • Janhunen, Jukka
Kesseling, Agilolf • Knuuti, Jukka
Kuusela, Kari • Lappi, Ahti
Lindblom, Tom • Masso, Iivi
Mattila, Jukka I • Mäkelä, Pekka
Ojanen, Arto • Panschin, Vladimir
Rundgrén, Eerikki • Sinkkonen, Jarmo
Säyrinen, Timo • Valve, Tuomo
Virkki, Pekka

Avustajat

Suomen Sotilaan kotisivuilla
osoitteessa www.suomensotilas.fi

ISSN-1237-8704

Aikakausmedia ry:n jäsen

23.8.2021

Mission impossible

Talibanin voitto Afganistanissa oli vain ajan kysymys. Se on helppo sanoa jälkikäteen, mutta moni varoitti siitä jo operaation alkuvuosina. Jos syyllisiä etsitään, on ensin kysyttävä, kuka piti Talibania pystyssä. Kuka tarjosi suojasataman ja rahoitti? Ja vasta sitten, oliko tehdyille ratkaisuille todellisia vaihtoehtoja, jotka olisivat johtaneet parempaan lopputulokseen? Olisiko interventiolla todellisuudessa ollut vaihtoehtoa?

Vastaus kahteen ensimmäiseen kysymykseen on sisäpoliittisesti puun ja kuoren välissä räpistelevä Pakistan ja sen Intiaa hysteerisesti pelkäävä ja amerikkalaisia inhoava turvallisuuspalvelu ISI. "Kun historiaa kirjoitetaan, tullaan ISI Yhdysvaltain tukemana julistamaan Neuvostoliiton kukistajaksi Afganistanissa. Sen jälkeen ISI voitti Yhdysvallat Yhdysvaltojen avulla", ISI:n entinen johtaja, kenraali **Hamid Gul** toteaa televisiotallenteessa vuodelta 2014. Omahyväistä, mutta ainakin osin totta. Vaan tuleeko Pakistan vielä katumaan Pyrrhoksen voittoaan Afganistanissa? Se saattoi työntää liikkeelle dominonappulan, joka kaatuu Afganistanista itään suoraan Islamabadiin, joka taas on korviaan myöten veloissa Kiinalle ja niin edelleen.

Clausewitzlaisittain on syytä muistaa, että kaikki tekevät virheitä ja se, joka tekee niitä enemmän, häviää. Niinpä syytä tappioon on etsittävä lännessä myös peilistä. Laadukkaana *Foreign Affairs* -julkaisun toimittaja **Christina Lamb** haastatteli vuonna 2008 etulinjassa helmandilaisessa tuliasemassa brittien Afganistanin operaation tuolloista komentajaa, prikaatikenraali **Mark Carleton-Smithiä**. Hän oli koalition ensimmäinen vanhempi, komentaja-asemassa ollut upseeri, joka totesi julkisuudessa, ettei sotaa Afganistanissa voida voittaa sotilaallisin keinoin. Muitakin oli. Joillakin oli rakentavia muutosehdotuksia. Mutta oliko kenelläkään todellista avainta Afganistanin ongelman ratkaisemiseksi? Oliko sota hävitty Yhdysvaltojen hyökättyä 2003 Irakiin, kun resurssit siirtyivät Persianlahdelle ja Afganistan unohdettiin?

Toisin kuin arkitodellisuudessamme, **Tom Cruisen** ja viihdeteollisuuden lumemaailmassa kaikki on mahdollista. Mission impossiblekin on lopulta aina mission completed. Hyvän ja pahan välinen rajaviiva on enemmän tai vähemmän selvä, ja valo voittaa lopulta pimeään. Mutta Afganistan on totta. Siellä oli ja kävi toisin.

Yhdysvaltojen epäonnistuminen Afganistanissa on heijastus viihteen suurvallan ajatteluvasta. Maailman merkittävimmän demokratian toimintaa on sävyttänyt myös todellisuudessa läpi sen historian vähintään julistuksellinen vapauden ja hyvän puolella olo. Joskus toiminta on ollut aidostikin jopa naiivin vilpittöntä ja varsin usein historiatonta. Kynsille on tullut, vaan voittojakin on saavutettu. Tase on yhä plussalla.

Eurooppalaisen kyynikon on helppo huudella katsomosta Afganistanin luhistuttua, että mitä me sanoimme, ja käpertyä siihen hetkelliseen vahingonilon ja oikeassa olemisen riemuun, joka on kyynisyudessaan yhtä älyllistä ja hyödyllistä kuin housuihin laskeminen talvipakkasella. Joskus on nimittäin vain pakko yrittää toivotontakin ja uskoa parempaan. Kyynikko ei edes yritä.

Afganistan oli meille länsimaille tappio. Kalliskin. Sen myöntäminen on ainoa mahdollisuus oppia tappiosta. Afganistan, maailma ja niiden välinen suhde ei päättynyt 15.8.2021. Eräs unelma loppui, ja uusi vääjäämätön työ alkaa. Samaa ei kannata enää toistaa, mutta mikä neuvoksi? Raskainta Afganistanin paluu keskiajalle on tietysti maan väestön valtaenemmistölle, heille, jotka eivät pääse pakoon, ja heille, jotka joutuvat pakenemaan kotoaan. Erityisesti naisille ja lapsille, joiden aseman eteen ehdittiin tehdä valtavasti arvokasta työtä. Mutta raskasta se on myös meille, jotka maksoimme, ja erityisesti heille, jotka tekivät paikan päällä parhaansa, usein henkensä ja terveytensä riskeeraten. Osa maksoi sen korkeimman hinnan. Rauha ja kunnia heille, jotka eivät koskaan palanneet sodastaan. Afganistanin romahdus ei ole tappio vain sen hävinneille ja uhreille vaan kaikille meille vapaassa maailmassa.

Maailman parantaminen on tavoittelemisen arvoista, mutta se voi osoittautua jatkossakin raskaaksi ja vaikeaksi demokratioille, meille mahdollisin keinoin. Nyt on aika perata kuluneet 20 vuotta tai oikeastaan pidempikin aika. Löytää oikeat opetukset ja kuunnella niitä, jotka olivat mukana tekemässä ja yrittämässä, ja erityisesti heitä, jotka varoittivat jo sodan aikana virheistä. Unohtamatta, että ainoa virheetön ihminen maailmassa on se, joka ei tee mitään. Emme tarvitse syyllisiä vaan oppia tuleviin taisteluihin vapaudesta. Se on välttämätöntä.

jaakko.puuperä@suomensotilas.fi